

Т.В. ПОЛОЗОВА, к.е.н., доц., НТУ «ХП», Харків
Є.В. ТАРАБАРОВА, студентка, НТУ «ХП», Харків

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПОТУЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В роботі розглядаються методи ефективного використання виробничої потужності на конкретному підприємстві.

В работе рассматриваются методы эффективного использования производственной мощности на конкретном предприятии.

The methods of the effective use of production capacity are in-process examined on a concrete enterprise.

Ключові слова: виробнича потужність, випуск продукції, продуктивність праці.

Вступ. Головним завданням розвитку економіки України на сучасному етапі забезпечення економічного зростання. У його здійсненні важливу роль відіграє промисловість. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема підвищення ефективності використання виробничого потенціалу промисловості, її виробничих потужностей як елемента цього потенціалу.

Забезпечення міцних позицій на ринку в умовах жорсткої конкуренції вимагає орієнтацію стратегії діяльності підприємства на процес безперервного оновлення продукції, що виготовляється. Створення та виробництво нової продукції є ризикованим процесом вимагають багато часу та нових ідей.

Постановка проблеми. Метою статті є обґрунтування змісту категорії "виробнича потужність", напрямів практичного її використання та визначення основних шляхів підвищення ефективного використання виробничої потужності для управління ефективністю роботи підприємства.

Підвищення ефективності використання потужностей здійснюється шляхом раціональної побудови систем машин за рахунок маневрування наявними у них виробничими потужностями. Особливо значні резерви такого маневрування можна виявити в складі технологічного устаткування із застосуванням найпрогресивніших пристосувань та інструментів, модернізації обладнання, впровадження нової техніки і технології тощо [1].

Методологія. Важливе значення для характеристики виробничої потужності підприємства має аналіз рівня її використання, а також характеристика його окремих підрозділів. За результатами такого аналізу можна судити про прави-

льність вибору провідної ланки, за якою прийнята потужність підприємства, і про величину резервів збільшення випуску продукції окремими цехами.

Широке коло завдань охоплюють плани створення та освоєння нових видів продукції, якості продукції, механізації та автоматизації виробництва, вдосконалення планування, організації контролю та управління підприємством, цільових заходів з економії сировини.

Виклад основного матеріалу.Визначальним моментом планування діяльності підприємства є розроблення виробничої програми, тобто обґрунтування обсягів виготовлення продукції конкретної номенклатури й асортименту відповідно до потреб ринку.

Одна з найважливіших характеристик використання виробничої потужності підприємства – стабільність випуску продукції. Основні групи факторів зміни обсягу продукції наведені на рис. 1.

Рис. 1 - Основні групи факторів зміни обсягу продукції

Для забезпечення більш повного задоволення потреб населення у продукції, необхідно, щоб підприємство виконало план не лише по загальному обсягу продукції, але й по асортименту (номенклатурі).

Аналіз виконують шляхом порівняння фактичного і планового випуску продукції по виробу. Оцінку виконання плану по асортименту може виконуватись:

- 1) за питомою вагою окремих виробів, за якими не виконано план;
- 2) за середнім відсотком, який розраховується шляхом ділення загального фактичного випуску продукції в межах плану на загальний плановий випуск продукції.

У процесі аналізу необхідно вивчати зміни не лише в обсязі виробництва товарної продукції, але і в обсязі реалізації, бо від цього залежать фінансові результати підприємства, наскільки використовувалась виробнича потужність, платоспроможність і т.п.

Фактори, які впливають на обсяг реалізації, наведено на рис. 2.

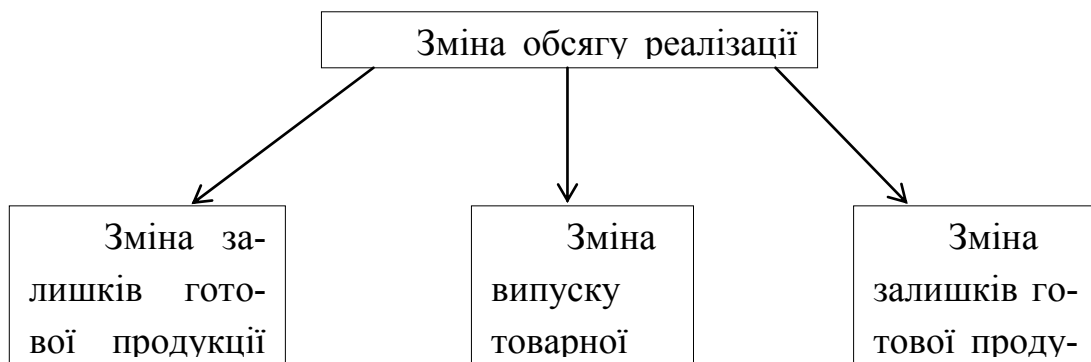

Рисунок 2 - Структурно-логічна модель факторної системи обсягу реалізації продукції

Зв'язок між реалізованою і виготовленою продукцією наведено на рис.3.

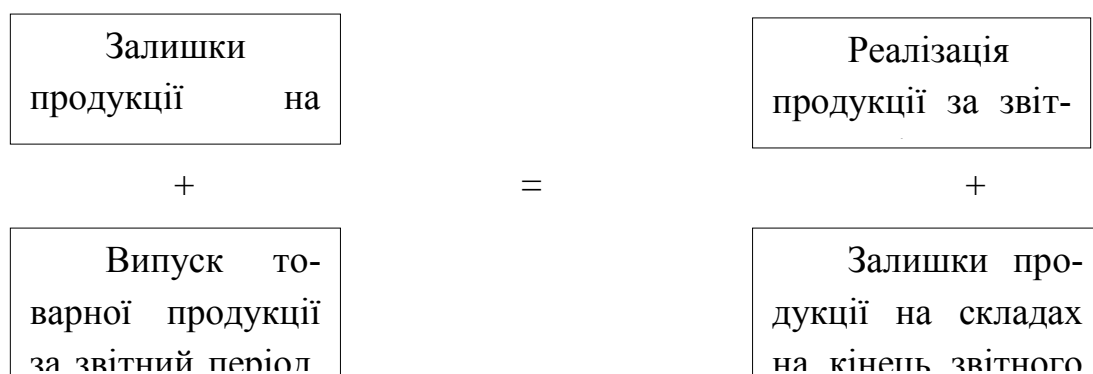

Рис. 3 - Зв'язок між реалізованою і виготовленою продукцією

Аналіз факторів зміни обсягу реалізації продукції був розглянутий на прикладі ТОВ «Добропільський комбінат хлібобулочних виробів» (ТОВ «ДКХВ») та наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Аналіз факторів зміни обсягу реалізації продукції

Показник	План	Факт	Абсолютне відхилення, (+,-)
1. Залишок продукції на початок року	8256,7	9386,3	1129,6
2. Випуск товарної продукції	31528,0	31810,3	282,3
3. Залишок продукції на кінець року	6895,2	5640	-1255,2
4. Реалізація	32889,5	35556,6	2667,1

З табл. 1 видно, що план по реалізації продукції перевиконано на $((35556,6 : 32889,5) \times 100\%) - 100\% = 108,11\% - 100\% = 8,11\%$ за рахунок збільшення ТП і запасів готової продукції на складі.

Виробнича потужність розраховується як максимально можливий в певних умовах річний (добовий, змінний) випуск продукції в номенклатурі і асортименті, передбачених планом, при повному використанні виробничого обладнання та виробничих площ, з урахуванням застосування передової технології та організації праці і відповідно з цією спеціалізацією, кооперуванням виробництва і режимом роботи підприємства [2].

Виробнича потужність підприємства визначається в натуральних одиницях виміру, в яких планується і враховується виробництво продукції на даному підприємстві - тоннах.

Фонд часу роботи обладнання приймається максимально можливим і розраховується виходячи з:

- кількість календарних днів у році;
- часу вихідних і святкових днів (віднімається);
- кількості робочих годин на добу;
- встановленої тривалості змін в годинах;
- неробочого часу в скорочені зміни в передсвяткові та передвихідні дні (віднімається);
- нормативного часу, необхідного для проведення планово-попереджувальних, перевірок та оглядів устаткування (віднімається).

Технічні немінучі перерви на ТОВ "ДКХВ" складають 4% режимні фонди часу.

Виробнича потужність підприємства складає $264 \times 18 = 4752$ т/рік

Використання виробничої потужності на підприємстві представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 - Використання виробничої потужності

Показник	2009	2010	
		Факт	План
Виробнича потужність підприємства, т	4752	4752	4752
Фактичний випуск продукції, т	3828	4224	4514,4
Використання виробничої потужності, %	80,56	88,89	95

З приведених даних видно, що виробнича потужність використовується з кожним роком краще і відсоток використання її в 2010 році склав 88,89%. Вивчення можливостей підприємства свідчить про те що використання виробничої потужності може бути збільшене на 6,11%, що складе 95%.

Тривалий час у середовищі економістів велася дискусія про те, за допомогою якого показника можна найбільш об'єктивно визначити ефективність виробничої потужності [3]. Пропонувалися різні формули, але кожна з них мала свої позитивні і негативні сторони, достоїнства і недоліки. І оскільки жоден із пропонованих показників не може виступати в якості універсального, для оцінки ефективності виробництва була введена система показників, в якій показники оцінки й планування підвищення економічної діяльності були об'єднані в чотири групи (і, таким чином, економічна ефективність розглядається як багатомірне явище):

- узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва;
- показники ефективності використання праці;
- показники ефективності використання основних фондів, оборотних коштів і капітальних вкладень;
- показники ефективності використання матеріальних ресурсів [4].

Підвищення продуктивності праці - об'єктивний економічний закон розвитку людського суспільства.

Продуктивність праці - основний фактор зростання ефективності виробництва. Підвищення її означає зростання інтенсивності виробництва, тобто зменшення витрат праці (часу) на виробництво одиниці продукції.

Для збільшення випуску продукції на підприємстві ТОВ "ДКХВ" необхідно розробити завдання цехам підприємства по зростанню продуктивності праці з урахуванням питомого значення обсягів цехів у загальному обсязі випуску продукції.

Динаміка обсягів випуску продукції представлена в таблиці 3.

Таблиця 3 – Динаміка обсягів випуску продукції

Показник	2009	2010	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
Обсяг випуску продукції, тис. грн.	26827,5	31810,3	4982,8	18,57
Приріст обсягу продукції зарахунок введення додаткових виробничих потужностей, тис. грн.	10562,3	11928,8	1366,5	5,09
Приріст обсягу продукції зарахунок впровадження заходів поліпшення організації виробництва щодо вдосконалення механізації автоматизації, тис. грн.	16265,2	19881,5	3616,3	13,48

Капітальні вкладення за планом складають:

Кондитерський цех:

$$K = 300800 + 300800 \times 0,1 + 300800 \times 0,02 = 336,9 \text{ тис. грн};$$

Хлібобулочний цех:

$$K = 385000 + 385000 \times 0,1 + 385000 \times 0,02 = 431,2 \text{ тис. грн.}$$

Заходи підвищення росту продуктивності праці представлені в табл. 4.

Таблиця 4 – Заходи підвищення росту продуктивності праці

Заходи щодо підвищення росту продуктивності праці	Цех	Капітальні вкладення за планом, тис. грн	Обсяг випуску по цеху за планом, тис. грн
Механізація операцій	Цех з виробництва булбличних і сухарних виробів	75	5774,5
Механізація операцій. Впровадження прогресивної технології	Хлібобулочний цех	431,2	15674
Механізація операцій. Впровадження потокової лінії	Кондитерський цех	336,9	10361,8

Таким чином, в даний час на підприємстві ТОВ «ДКХВ» є цілий ряд резервів підвищення механізації праці ефективності виробництва. Пропоноване комплексне використання цих резервів дозволить підвищити продуктивність праці, заощадити значні матеріальні і трудові ресурси, підвищити виробництво та реалізацію продукції ТОВ «ДКХВ».

Висновки з даного дослідження. Виробничу потужність мають підприємства і їх підрозділи, яка характеризує їх потенційні можливості виготов-

ляти максимальну кількість продукції на певний момент часу при досягнутому рівні освоєння техніки і технології працюючими.

В результаті проведення досліджень можна зробити такі висновки. Застосування системи показників для проведення аналітичної оцінки використання виробничих потужностей дає змогу отримати інформацію, на основі якої можна провести комплексний аналіз використання виробничої потужності підприємства і його підрозділів, встановити черговість проведення заходів щодо поліпшення використання виробничої потужності та розробити ефективні шляхи реалізації резервів виробничої потужності.

На прикладі підприємства ТОВ «ДКХВ» було запропоновано впровадити додаткову потокову лінію, прогресивну технологію та підвищити продуктивність праці.

Список джерел: 1. *Мних Є.В., Буряк П.Ю.* “Економічний аналіз на промисловому підприємстві”, - Навч. посібник.- Львів: Світ, 1998. 2. *Мец В.О.* “Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства”, - навчальний посібник, Київ, КНЕУ, 1999. 3. *В.М. Івахненко,* „Курс економічного аналізу” Навч.–метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. –К.:КНЕУ, 2000. –263с. 4. *Василик О. Д.* Теорія фінансів: Підручник. –К., 2000. – 158 с.

Надійшло до редколегії 04.01.2012

УДК 658.014.1

О.В. СТЕПАНОВА, к.е.н., доц. Харківський національний університет радіоелектроніки, Харків

О.І. ГОРБАЧ, доц., Харківський національний університет радіоелектроніки, Харків

В.А. ГОРБАЧ, доц., Українська інженерно-педагогічна академія, Харків

МОДЕЛЬ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОЦІНКИ І ВИБОРУ ПОСТАЧАЛЬНИКА

В роботі розглядається проблема оцінки і вибору привабливого постачальника на основі розробленої моделі багатокритеріальної оцінки.

В работе рассматривается проблема оценки и выбора привлекательного поставщика на основе разработанной модели багатокритеріальної оцінки.

This paper considers the problem of evaluating and selecting an attractive supplier on the basis of the developed model multicriteria evaluation.

Ключові слова: модель, критерій, оцінка, вибір, постачальник, функція корисності.